

Francouzští historikové přijíždějí do Prahy přednášet o první světové válce

Ve středu 5. března se uskuteční přednáška francouzské historičky Manon Pignot a historika Andrého Loeze, kteří do Prahy přijíždějí v souvislosti se stým výročním začátkem první světové války. „Mnoho lidí se o toto období zajímá, protože v něm nachází stopy rodinné nebo místní historie, příběh svého dědečka nebo vesnice,“ říká k tomuto období André Loez.

Proč je sté výročí začátku první světové války ve Francii důvodem k masovému vydávání publikací na toto téma a pořádání hojně medializovaných vzpomínkových událostí, výstav a přednášek, zatímco v našem prostředí prochází takřka bez povšimnutí? Jakou stopu zanechal rok 1914 ve francouzské kolektivní paměti a jak „Velká válka“ zformovala dnešní francouzskou kulturu? Těmto otázkám se budou oba badatelé věnovat v úvodní části své přednášky v konfrontaci s českým pohledem, jež bude prezentovat pedagog Filozofické fakulty UK prof. Ivan Šedivý se svým úvodním slovem.

Na otázky odpovídá André Loez:

Co formovalo váš zájem o období první světové války?

Můj zájem vyplynul ze série setkání s vyučujícími, kteří mě do tohoto období zasvětili. Jako téměř každý mám samozřejmě předky, kteří v první světové válce bojovali nebo padli, ale tyto rodinné příběhy v mém případě nehrály roli. Na tomto období jsem se rozhodl soustavně pracovat kvůli svému zájmu o vojenské vzpoury, k nimž došlo ve Francii roku 1917, což bylo podle mého názoru mimořádně překvapivé hnutí: lidé uprostřed konfliktu prohlásí „pryč s válkou“ a odmítnou bojovat. Začal

jsem se tak zajímat o to, jaký manévrovací prostor a míru svobody mají jednotlivci v tak masové události, jakou je světová válka. Zdá se mi tedy, že jde o fascinující téma výzkumu, jež umožňuje pochopit, jak funguje společnost a jak v ní dochází ke změně, protože hovoříme o období, tvořícím předěl a příležitost k posunu a revoluci. Toto téma ukazuje, co ve společnosti za válečného utrpení trvá, co zaniká a co se rodí.

Jak byste stručně popsal hlavní dopad války na mentalitu francouzské společnosti? Čím se projevuje v dnešní době?

Tato válka tragicky poznamenala celou společnost a celou zemi: vojáky, civilisty, muže i ženy. Právě to je dnes cítit z obrovského zájmu o nadcházející výročí tohoto konfliktu. Mnoho lidí se totiž o toto období zajímá, protože v něm, jak už jsem zmínil, nachází stopy rodinné nebo místní historie, příběh svého dědečka nebo vesnice. A tato vzpomínka získává ve Francii na ceně tím spíš, že je převážně „heroická“, v tom smyslu, že tehdy zemřelo více než milion vojáků při výkonu své „povinnosti“, a to v otřesných podmínkách a s odvahou. S touto minulostí se tedy ztotožňujeme snadněji než například s druhou světovou válkou. Velká válka ve Francii konečně působí jako okamžik jednoty: tak měla být viděna ve své době, když se hovořilo o „posvátné jednotě“, ale i později, kdy byla jednota země za války jistým způsobem mytizována. Přitom je ovšem třeba připomínat si i neshody a projevy nejednotnosti: například skutečnost, že Francie disponovala také koloniálními vojáky, s nimiž se nakládalo odlišně než s vojáky z vlastní Francie, nebo že vojáci ze severu obviňovali své spolubojovníky z jihu ze zbabělosti. Jinými slovy, otázka národní jednoty je složitější, než si obvykle připouštíme.

Jaké styčné plochy nacházíte při srovnání poválečného stavu ve Francii a v tehdejším Rakousku-Uhersku?

To je fascinující otázka a lze ji obtížně zodpovědět bez hlubší znalosti společností střední Evropy. Neznám dobře

zejména organizace někdejších bojovníků v nových státech, jež vznikly po rozpadu rakousko-uherské říše – ti sehráli ve Francii klíčovou roli. Jasně však vidím několik podobností, i přes zřejmé rozdíly (Francie byla například vítěznou mocností, jež se teritoriálně nerozpadla). Jednak nastala v obou oblastech obtížná materiální situace, jež byla způsobena destrukcí na frontě, ale také přidělovým systémem (jenž byl v rakousko-uherském prostoru ještě ztížen blokadou). Dále se mi zdá, že stejně jako všude jinde v Evropě byli lidé rozpolceni mezi nostalgií po předválečné době (i za cenu mytizace tohoto období, zejména habsburské dynastie a ztracené jednoty Rakousko-Uherska) a novými tužbami. K těm patří ve Francii stejně jako v rakousko-uherském prostoru úspěch komunismu, především v Maďarsku s hnutím Bély Kuna. Politický život v následujících dvou desetiletích tak byl silně poznamenán střetem komunistů s jejich odpůrci, zejména s konzervativním a nacionalistickým hnutím, jež bylo antidemokratické a postupně se radikalizovalo. Tato doba je tudíž stejně tak dědictvím války jako revoluční vlny let 1917–1920, kterou válka vyprovokovala a jež poznamenala celý kontinent.

Přednáška s názvem Velká válka (1914–1918): historická paměť a nové cesty výzkumu bude simultánně tlumočena do češtiny. Uskuteční se ve středu 5. března v místnosti č. 200 (nám. Jana Palacha 2) od 18:00 hodin.

André Loez absolvoval doktorské studium na univerzitě v Montpellier. V současnosti působí jako pedagog na prestižních vysokých školách Sciences-Po v Paříži a École normale supérieure v Lyonu. Publikoval několik monografií zejména o otázce poslušnosti a neposlušnosti v armádě: 1914–1918, odepření boje, historie vzbouřenců (2010), Velká válka (2010), Uposlechnout/neuposlechnout. Pohled na vzpoury roku 1917 (2008; koeditor). Angažuje se ve vědeckém výboru pro oslavy stého výročí počátku první světové války. Ve druhé části přednášky bude hovořit o projevech neposlušnosti ve

francouzské armádě počínaje individuální dezercí a sebedržáním až po hromadné vzpoury, a vysvětlí úskalí, jež toto téma skýtá pro historika: jakkoli šlo totiž o významný jev, ve své době byl z důvodů zachování vojenské morálky systematicky zamlčován, a současný historik je tak nucen obtížně sestavovat obraz tohoto aspektu válečného života z útržkovitých přímých pramenů a sekundární dokumentace.

Manon Pignot, absolventka prestižní vysoké školy École normale supérieure ve Fontenay/Saint Cloud, přednáší v současnosti soudobé dějiny na univerzitě v Pikardii. Je autorkou několika monografií o první světové válce a zabývá se rovněž úzce tématem dětí ve válce: Paříž ve Velké válce (vyjde v letošním roce), Vzhůru děti vlasti. Generace Velké války (2012), Dětský voják v 19.–21. století. Kritická studie (2012). Na téma dítěte v první a druhé světové válce přispěla do celé řady slovníků a encyklopedií. V rámci druhé části přednášky nabídne pohled do školních lavic a vysvětlí, jak pracovala centrální francouzská propaganda s dětmi nejútlejšího věku, a formovala tak „generaci Velké války“. Jak vnímaly děti válečné události, jež se odehrávaly okolo nich? Jakým způsobem válku aktivně ovlivnily? I v tomto případě je klíčovou otázkou badatelčina výzkumu problém zpracování různorodých pramenů: dětské kresby, deníky, dopisy, ústní svědectví – práce Manon Loez poprvé ve francouzské historii vysvětlují, jak prožívalo invazi, okupaci, hmotné i citové strádání a hledání ztracené otcovské figury malé dítěte.

